

Dato

10.05.21

Vår Referanse

2020/9

Saksbehandler

Nina N. Hermansen

Protokoll 9/2021

Tariffnemndas vedtak av 10. mai 2021 om fortsatt delvis allmenngjøring av Industriooverenskomsten/VO-delen for skips- og verftsindustrien 2020-2022

Innledning

Saken gjelder videreføring av delvis allmenngjøring av Industriooverenskomsten/VO-delen. Det vises til forskrift om delvis allmenngjøring av Industriooverenskomsten/VO-delen for skips- og verftsindustrien av 11. oktober 2018 nr. 1698.

Tariffnemnda mottok til behandling LOs begjæring av 23. oktober 2020 om fortsatt allmenngjøring av Industriooverenskomsten/VO-delen for skips- og verftsindustrien. Nemnda besluttet å sende saken på høring. Høringsfristen ble satt til 26. februar 2021.

Tariffnemnda mottok fra LO et tillegg til begjæringen datert 7. mai 2021 med reviderte satser fra mellomoppgjøret 2021 i tråd med protokoll datert 6. mai 2021 mellom Norsk Industri og Fellesforbundet, samt brev datert 4. mai 2021 fra Fellesforbundet til LO.

Begjæringen

I begjæringen fremholder LO og Fellesforbundet at utenlandsk arbeidskraft fortsatt er svært viktig for å holde oppe aktivitetsnivået i norsk skips- og verftsindustri, og at en høy andel av de utenlandske arbeidstakerne rekrutteres fra EU-land i Øst-Europa.

LO viser til Fafo notat datert 19. oktober 2020 hvor det fremgår at det er registrert 9.700 lønnsforhold i manuelle yrker, hvorav 40 prosent av de registrerte lønnstakerne hadde utenlandsk bakgrunn. I tillegg kommer utsendte arbeidstakere til Norge fra utlandet. LO viser til statistikk fra Skatteetaten som viser at det i løpet av 2019 var registrert 3 440 utsendte arbeidstakere til skips- og verftsindustrien. Det er også en betydelig sysselsetting via bemanningsforetak, som ikke inngår i disse tallene, noe som også framkommer i Norsk Industris konjunkturrapport for 2020. Det fremgår av Fafo-notat 2017:12, Arbeidsutleie og selvstendig næringsdrivende, oppdaterte tall for 2016, at utenlandske arbeidstakere (og særlig østeuropeere) er sterkt overrepresentert blant ansatte i bemanningsforetak. LO fremholder at den reelle andelen utenlandske arbeidstakere i skips- og verftsindustrien dermed etter alt å dømme er enda høyere enn det som framkommer av lønnsstatistikken for næringen.

I Fafo notatet datert 19. oktober 2020 fremgår det at 4 prosent av de sysselsatte i manuelle yrker i 2018 lå under minstesatsen for hjelpearbeider på 154,59 kroner i timen. Østeuropeiske arbeidstakere lå 6 prosent under, mens ikke bosatte arbeidstakere lå 5 prosent under. Videre fremgår det at mens til sammen bare 7 prosent av de norske arbeidstakerne tjente under 180 kroner i timen, gjaldt dette 16 prosent av østeuropeerne, og hele 42 prosent av de ikke bosatte. LO fremholder at tallene må anses som høye ettersom statistikkgrunnlaget, som er hentet fra SSB, ikke inneholder lønnsoversikt fra bemanningsbyråer - hvor innslaget av utenlandske arbeidstakere ligger høyt, og hvor det kan forventes at lønnsnivået blant disse generelt ligger lavere. Det samme gjelder i enda større grad utstasjonerte arbeidstakere fra utenlandske selskaper som heller ikke omfattes av datagrunnlaget. LO fremholder at tallene viser med tydelighet at for en stor gruppe av arbeidsinnvandrerne fastsettes lønn ut fra de allmenngjorte minstesatsene, og i en del tilfeller lavere, og at det ligger et kontinuerlig sterkt lavlønnspres i næringen.

LO viser også til Arbeidstilsynets tilsynsstatistikk hvor det fremgår et betydelig antall brudd på regelverket. I perioden 2018 til oktober 2020 ble gjennomført 50 tilsyn i skips- og verftsindustrien. Arbeidstilsynet har funnet ett eller flere avvik knyttet til allmenngjøringsregelverket i hele 50 prosent av tilsynene. Ifølge kontrollpunktene lønn og overtid ble det konstatert andel brudd på hhv 53 og 56 prosent. I tillegg kommer brudd på betaling av utenbys-/bortetillegg med 60 prosent.

LO understreker, på samme måte som i tidligere begjæringer til Tariffnemnda, at den allmenngjorte delen av Industriooverenskomsten som omfatter skips- og verftsindustrien er bærebjelken i frontfaget, og at det er et særlig behov for en videreføring av allmenngjøringen innenfor frontfaget for å ivareta den norske modellen. Dette viser også, på samme måte som Høyesteretts vurderinger og konklusjoner i STX-saken (HR-2013-496-A – Rt-2013-258), nødvendigheten av å stille krav om utgiftsdekning i tråd med forskriften § 7 om dekning av reise, kost og losji.

LO legger etter dette til grunn at det fortsatt vil være behov for allmenngjøring som et nødvendig tiltak for å oppnå likeverdige lønns- og arbeidsvilkår mellom innenlandsk og utenlandsk arbeidskraft innenfor verftsindustrien.

LO ber Tariffnemnda om å fatte vedtak overensstemmende med følgende: Forskrift av 11.10.18 nr. 1698 om allmenngjøring av Industriooverenskomsten for skips- og verftsindustrien videreføres med reviderte satser i henhold til bransjevise bestemmelser knyttet til Verksteds- og teknologiindustrien i Industriooverenskomsten 2020-2022.

Høringsrunden

LOs begjæring om fortsatt allmenngjøring av industriooverenskomsten/VO-delen ble sendt på høring den 8. desember 2020 med svarfrist 26. februar 2021. Det ble mottatt følgende høringssvar med merknader:

Akademikerne støtter begjæringen av fortsatt allmenngjøring av tariffavtaler.

Arbeidstilsynet fører rutinemessig kontroll med virksomhetenes etterlevelse av allmenngjøringsregelverket innen verft. Arbeidstilsynet opplyser at i omtrent 12 prosent av tilsynene finner de avvik. Arbeidstilsynet har spørsmål til allmenngjøringsforskriften som de ønsker avklart:

§ 2 første ledd lyder: *Forskriften gjelder fagarbeidere, spesialarbeidere og hjelpearbeidere som utfører produksjons-, montasje- og installasjonsarbeid i skips- og verftsindustrien.*

Spørsmålet til Arbeidstilsynet er om virkeområdet til forskriften skal forstås slik at den har en geografisk avgrensning eller om forskriften skal avgrenses etter hvilken type arbeid som utføres. Et eksempel kan være i tilfeller et verft, eller andre typer virksomheter, sender sine arbeidstakere for å utføre typisk verftsarbeid, for eksempel reparasjonsarbeid på et skip, på bestiller/ oppdragsgiver sitt anleggsområde, i stedet for at arbeidet utføres på et verft.

Tariffnemnda uttaler at forskriften skal omfatte alle arbeidstakergrupper i virksomheter innenfor skips og verftsindustrien. Etter Arbeidstilsynets praksis, omfatter dette også innleide arbeidstakere til virksomheter innenfor skips- og verftsindustrien, selv om bemanningsforetaket i seg selv muligens ikke er en «virksomhet innenfor skips- og verftsindustrien». Derne uttaler Tariffnemnda at med skipsverftindustrien menes virksomheter «innenfor verftets anleggsområder» som utfører arbeid som opplistet. Spørsmålet er om begrepet «innenfor verftets anleggsområde» innebærer en geografisk avgrensning av forskriftens virkeområde.

Forskriften synes å søke å avgrense mot andre typer industri- og verkstedarbeid, enn det som er typisk innenfor verft. Arbeidstilsynet har praksis for at virkeområdet omfatter for eksempel arbeider som utføres av verftsarbeidere på rigger som ligger ankret ute i fjorder, og på verksteder/ avdeling som er geografisk atskilt fra verftets område, men som er en naturlig integrert del av verftets arbeid. Det er naturlig å tolke «innenfor verftets anleggsområde» som alle lokasjoner et skipsverft utfører sitt arbeid på, også når arbeidet utføres inne på bestillers geografiske område. Det ville også åpne for uheldige omgørelser av forskriften, dersom allmenngjøringsforskriften ikke knyttes mot hvilket arbeid som foregår, uavhengig av hvor selve arbeidet blir utført rent geografisk.

Videre har Arbeidstilsynet spørsmål til hvordan forskriftens § 3 siste ledd skal forstås. *Ved omregning fra ordinær arbeidstid, 37,5 timer pr. uke, til avvikende arbeidstidsordninger, brukes følgende tabell:*

*fra 37,5 timer-36,5 timer: 2,74 %
fra 37,5 timer-35,5 timer: 5,63 %
fra 37,5 timer-33,6 timer: 11,61 %*

Spørsmålet er:

1. Legge til prosentsatsen på de faktisk arbeidede arbeidstimer (da blir det prosenttillegg på både timelønn + evt. utenbystillegg + skifttillegg)
2. Legge til prosentsatsen kun på timelønn
3. Legge til prosentsats på timelønn og utenbystillegg

Arbeidstilsynet antar at det er § 3-2 pkt. 3.2.3 i VO-delen til industrioverenskomsten som er grunnlaget her. Her fremgår bl.a. at det skal «gis kompensasjon for arbeidstidsnedsettelsen ved at skiftarbeidernes fortjeneste på skift inkl. eventuell overtid på skift for hver lønnsperiode påplusses kompensasjonen». Omregningsfaktoren skal kompensere arbeidstakere får kortere ukentlig arbeidstid, som er en konsekvens av skiftarbeid. I forskriften synes det å være et generelt tillegg man skal ha ved kortere ukentlig arbeidstid ved skiftarbeid, men tariffavtalen synes å omtale dette som et tillegg man får ved midlertidig redusert ukentlig arbeidstid ved overgang til skiftarbeid.

LO hadde ingen merknader utover det som fremgår av begjæringen.

NHO avga høringsuttalelse på vegne av NHO med tilsluttede landsforeninger. NHO påpekte innledningsvis at de er opptatt av ordnede arbeidsforhold og at en allmenngjøring innen rammene av allmenngjøringsloven, herunder Norges EØS-rettslige forpliktelser, kan være et hensiktsmessig virkemiddel. NHO påpeker at allmenngjøringsloven stiller krav til dokumentasjon for at utenlandske arbeidstakere utfører arbeid på vilkår som er samlet sett dårligere enn gjeldende tariffavtale mv., jf. § 5. NHO fremhever at Tariffnemnda har en fakultativ adgang til å beslutte allmenngjøring, noe som innebærer at nemnda må vurdere behovet for allmenngjøring og forholdsmessigheten av det enkelte vedtak sett i forhold til den foreliggende dokumentasjonen.

Spekter er prinsipielt uenig i omfanget av allmenngjøring som i dag brukes og den praksis som nå synes å være etablert, der tidligere allmenngjøringsvedtak nærmest automatisk videreføres uten en grundig ny vurdering av om det fortsatt er grunnlag for allmenngjøring for en ny tariffperiode. Spekter fremhever følgende:

Allmenngjøring er et kraftig myndighetsinngrep og må derfor etter Spekters oppfatning kun brukes der det klart er dokumentert at lønns- og arbeidsvilkårene ligger vesentlig under det som må anses som sosialt akseptabelt i Norge. Dersom Tariffnemnda likevel finner å ville videreføre allmenngjøringen vil Spekter uttale at vi er skeptiske til at det allmenngjøres andre bestemmelser enn minstelønnsbestemmelser. Vi har ingen merknader til at minstelønnsatsene justeres i tråd med resultatet fra overenskomstrevisjonen 2020.

Stein Evju har bemerkninger til ordlyden i utkast til forskrift § 7 om «Utgifter til reise, kost og losji» og sammenhengen med det nye utsendingsdirektiv. Han gir en oppklaring av hvordan direktivet skal forstås og mener bestemmelsen bør formuleres annerledes. Forskriftens § 7 skiller seg fra bestemmelsene om reise, kost og losji i forskriftene av 11. oktober 2018 nr. 1684, 1685 og 1697. Der brukes formuleringene «utenfor hjemmet» (i de respektive bestemmelsenes første ledd) og «utenfor sitt hjemsted» (annet ledd). I verftsforskriftens § 7 brukes derimot uttrykkene «arbeidstaker som er ansatt på bedrift eller fast arbeidssted (første ledd) og «utenfor bedriften eller det faste arbeidsstedet» (annet ledd). I første ledd første punktum sies det uttrykkelig at det er snakk om utgifter ved reiser «innenfor» Norge. Da er det naturlig å forstå «bedrift/en» og «fast arbeidssted» som steder i Norge som ansettelsesforholdet (arbeidsavtalen) er knyttet til. Videre er første ledds annet punktum, om arbeidstager som er «ansatt på reisebetingelser» heller ikke dekkende.

Evju mener forskriften må omformuleres slik at den er i samsvar med endringsdirektivets artikkel 3 nr. 1 bokstav i).

Evju bemerker videre at forskriftens § 7 bare pålegger en «avtaleplikt», ikke konkretiserte betalingsplikter, og at det da kan spørres om bestemmelsen er egnet til å ivareta det likebehandlingsprinsippet som nytt første ledd i direktivets artikkel 3 nr. 1 gir uttrykk for.

Justis- og beredskapsdepartementet og **Utenriksdepartementet** har ingen merknader.

Tariffnemnda innhentet i forkant av behandlingen statistikker fra SSB over lønnsnivået bransjene som var begjært allmenngjort.

Tariffnemndas vurderinger

Tariffnemnda finner ut fra en samlet vurdering av dokumentasjonen at vilkårene for allmenngjøring er til stede.

Tariffnemnda har særlig lagt vekt på lønnsstatistikken fra SSB. Det er betydelige forskjeller mellom lønnsnivåene til de norske og utenlandske arbeidstakerne. Det er også en bransje med høyt innslag av både utsendte og innleide arbeidstakere fra utlandet som ikke inngår i statistikken. Nemnda viser videre til at Arbeidstilsynet i perioden 2018 til september 2020 gjennomførte 109 tilsyn og fant avvik knyttet til allmenngjøringsreglene i 27 prosent av tilfellene.

Når det gjelder ordlyden i forskriften § 7 «Utgifter til reise, kost og losji» viser nemnda til vurderingene i vedtaket av 11. oktober 2018 som fortsatt gjør seg gjeldende. Nemnda har på dette punktet lagt vekt på at forskriftens ordlyd skal samsvare med tariffreguleringen.

Tariffnemnda viderefører forskriften med de reviderte satsene fra mellomoppgjøret 2021.

Tariffnemndas vedtak

Med hjemmel i lov 4. juni 1993 nr. 58 om allmenngjøring av tariffavtaler mv. har Tariffnemnda truffet vedtak om videreføring av delvis allmenngjøring av Industrioverenskomsten/VO-delen, og fastsatt ny forskrift.

Tariffnemndas vedtak innebærer at forskriften om delvis allmenngjøring av Industrioverenskomsten/VO-delen videreføres med justerte lønnsatser.

Oslo, 10. mai 2021

Terese Smith Ulseth
Steinar Holden
Giuditta Cordero-Moss
Andreas van den Heuvel
Kurt Weltzien

Forskrift om delvis allmenngjøring av Industrioverenskomsten for skips- og verftsindustrien

Hjemmel: Fastsatt av Tariffnemnda 10. mai 2021 med hjemmel i lov 4. juni 1993 nr. 58 om allmenngjøring av tariffavtaler m.v. (allmenngjøringsloven) § 5.

Kap. I. Innledende bestemmelser

§ 1. Grunnlaget for allmenngjøring

Forskriften er fastsatt på grunnlag av Industrioverenskomsten/VO-delen 2020–2022 mellom Næringslivets Hovedorganisasjon og Norsk Industri på den ene siden og Landsorganisasjonen i Norge og Fellesforbundet på den annen side.

§ 2. Virkeområde og gjennomføringsansvar

Forskriften gjelder fagarbeidere, spesialarbeidere og hjelpearbeidere som utfører produksjons-, montasje- og installasjonsarbeid i skips- og verftsindustrien.

Med fagarbeider menes arbeidstaker med offentlig godkjent fag- eller svennebrev eller tilsvarende kompetanse som formelt kan likestilles med fag- eller svennebrev innenfor det fagfelt arbeidstaker utfører arbeid.

Med spesialarbeider menes arbeidstaker som er fylt 18 år og har fått slik øvelse at vedkommende selvstendig og under eget ansvar kan betjene utstyr og maskiner eller utføre annet spesialarbeid som er et nødvendig ledd i produksjonen.

Med hjelpearbeider menes arbeidstaker som ikke fyller vilkårene for spesialarbeider, dvs. arbeidstaker som utfører enklere arbeid i produksjonen.

Forskriften gjelder ikke lærlinger og personer på arbeidsmarkedstiltak.

Arbeidsgiver og den som i arbeidsgivers sted leder virksomhet som utfører arbeidsoppdrag som nevnt i første ledd skal sikre at bestemmelsene i forskriften gjennomføres.

Kap. II. Lønns- og arbeidsvilkår

§ 3. Lønnsbestemmelser

Arbeidstakere som utfører produksjons-, montasje- og installasjonsarbeid i skips- og verftsindustrien, jf. § 2, skal ha en lønn per time på minst:

- a) kr 189,39 for fagarbeider
- b) kr 180,87 for spesialarbeider
- c) kr 172,44 for hjelpearbeider.

Arbeidstakere som er ansatt på henholdsvis bedrift eller fast arbeidssted, som blir sendt på arbeidsoppdrag utenfor henholdsvis bedriften eller det faste arbeidsstedet, og hvor overnatting er nødvendig på grunn av arbeidsoppdraget, skal betales et tillegg per time på:

- a) kr 37,88 for fagarbeider
- b) kr 36,17 for spesialarbeider
- c) kr 34,49 for hjelpearbeider.

Tillegg som nevnt over tilkommer også arbeidstakere som er ansatt på reisebetingelser hvor det forutsettes at arbeidstaker arbeider på forskjellige steder/arbeidsplasser i sitt arbeidsforhold, når arbeidsoppdraget krever overnatting.

På arbeidsplasser med skiftarbeid skal det betales et tillegg per time på:

- a) For to-skiftarbeid (36,5 timer pr. uke):

- 1. skift: inntil lørdag kl. 14.00: intet
- 2. skift: kr 20,10
- For skiftarbeid etter kl. 14.00 på dager før søn- og helligdager: kr 42,96
- Fra kl. 14.00 på jul-, nyttårs-, påske- og pinseaften: kr 61,58
- Enhver time utover kl. 24.00 betales med tillegg som for 3. skift: kr 30,84

- b) For tre-skiftarbeid (35,5 timer pr. uke):

- 1. skift: inntil lørdag kl. 14.00: intet
- 2. skift: kr 20,72
- 3. skift: kr 30,84
- For skiftarbeid etter kl. 14.00 på dager før søn- og helligdager: kr 44,20
- Fra kl. 14.00 på jul-, nyttårs-, påske- og pinseaften: kr 63,32.

- c) For helkontinuerlig tre-skiftarbeid (33,6 timer pr. uke):

- 1. skift: inntil lørdag kl. 14.00: intet
- 2. skift: kr 21,96
- 3. skift: kr 32,57
- For skiftarbeid etter kl. 14.00 på dager før søn- og helligdager: kr 46,67
- Fra kl. 14.00 på jul-, nyttårs-, påske- og pinseaften: kr 66,91.

Ved omregning fra ordinær arbeidstid, 37,5 timer pr. uke, til avvikende arbeidstidsordninger, brukes følgende tabell:

- fra 37,5 timer–36,5 timer: 2,74 %
- fra 37,5 timer–35,5 timer: 5,63 %
- fra 37,5 timer–33,6 timer: 11,61 %.

§ 4. Regulering av lønn i forskriftens virketid

Tariffnemnda kan endre satsene i § 3 som følge av tariffrevisjoner.

§ 5. Arbeidstid

Den ordinære arbeidstid må ikke overstige 37,5 timer pr. uke.

Ved skiftarbeid gjelder følgende grenser:

- to-skriftsordninger: 36,5 timer pr. uke i gjennomsnitt
- tre-skiftsordninger: 35,5 timer pr. uke i gjennomsnitt
- helkontinuerlig skift: 33,6 timer pr. uke i gjennomsnitt.

Andre arbeidstidsordninger kan avtales i samsvar med reglene i lov 17. juni 2005 nr. 62 om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern kap. 10.

§ 6. Godtgjøring for overtid

Det skal betales et tillegg for arbeid utover ordinær arbeidstid med 50 % av timesatsen i § 3 første ledd. For arbeid utover ordinær arbeidstid i tidsrommet mellom kl. 21.00 og kl. 06.00 og på søndager og helligdager skal det betales et tillegg på 100 % av timesatsen i § 3 første ledd.

§ 7. Utgifter til reise, kost og losji

Når arbeidstaker som er ansatt på bedrift eller fast arbeidssted, blir sendt på arbeidsoppdrag utenfor bedriften eller det faste arbeidsstedet, og hvor overnatting er nødvendig på grunn av arbeidsoppdraget, skal arbeidsgiver etter nærmere avtale dekke nødvendige reiseutgifter, innenfor Norge, ved arbeidsoppdragets begynnelse og slutt. Dette gjelder også arbeidstakere som er ansatt på reisebetingelser hvor det forutsettes at arbeidstaker arbeider på forskjellige steder/arbeidsplasser i sitt arbeidsforhold, når arbeidsoppdraget krever overnatting.

Før arbeidsgiver sender arbeidstaker på arbeidsoppdrag utenfor bedriften eller utenfor det faste arbeidsstedet, og hvor overnatting utenfor hjemmet er nødvendig, skal det være avtalt ordninger vedrørende kost og losji. Arbeidsgiver skal som hovedregel sørge for kost og losji, men fast diettsats, betaling etter regning e.l. kan avtales. Dette gjelder også arbeidstakere som er ansatt på reisebetingelser, og som blir sendt på arbeidsoppdrag hvor overnatting er nødvendig.

§ 8. Arbeidstøy

Arbeidsgiver holder nødvendig arbeidstøy og vernefottøy tilpasset årstiden og arbeidsplassen.

Kap. III. Fravikelighet m.m.

§ 9. Fravikelighet

Forskriften kommer ikke til anvendelse dersom arbeidstaker samlet sett er omfattet av gunstigere lønns- og arbeidsvilkår etter avtale eller etter det lands rett som ellers gjelder for arbeidsforholdet.

Kap. IV. Ikrafttreden m.m.

§ 10. Ikrafttreden og opphør

Forskriften trer i kraft 1. juli 2021.

Forskriften gjelder inntil Tariffnemnda treffer nytt vedtak. Forskriften opphører likevel å gjelde dersom partene i tariffavtalen ikke har krevet nytt vedtak innen en måned etter at tariffavtalen er avløst av en ny avtale, jf. allmenngjøringsloven § 7.

Forskrift 11. oktober 2018 nr. 1698 om delvis allmenngjøring av Industriooverenskomsten for skips- og verftsindustrien oppheves samtidig med ikrafttredelse av denne forskrift.